

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

Juni 1992.

nr.2

8ste Jaargang.

BELANGRIJKE MEDEDELINGEN.

=====

Op de derde dinsdag van mei, onze maandelijks bijeenkomst, was er een geslaagde lezing over breuken en aardbevingen, een aktueel onderwerp (33 belangstellenden). Door een foute aankondiging in het Limburgs Dagblad, die de lezing aankondigde voor de tweede dinsdag van mei is de lezing ook op die dag gehouden om de vele mensen die waren gekomen niet teleur te stellen. Voor juni hadden we niets in petto en op die derde dinsdag kwam er dan ook vrijwel niemand opdagen. Nu hebben we het plan om in juli en augustus gezien de vacaties op de derde dinsdag van die maanden geen bijeenkomst te houden

Op de eerstvolgende bijeenkomst op dinsdag 15 september in het O.C.G.L. gebouw aan de Curacaostraat om 19.30 zal de heer Miseré een lezing houden over het onderwerp: onderaardse kalksteengroeven in Zuid Limburg en de gebruiken.

Toch zijn er deze zomer nog een aantal activiteiten. Op zaterdag 11 juli houden de mensen uit de omgeving van ons gebouw een buurtfeest. De Heemkundevereniging werd gevraagd of men op die dag gebruik mocht maken van de toiletten. Hiertegen was geen bezwaar. Op de bestuursvergadering van de Heemkundevereniging heeft dit geleid tot een voorstel om met ons museum mee te doen aan dit buurtfeest. Het plan is om de collectie Robbertz en één zaal in te richten, die de bezoekers gratis mogen bezichtigen. Dus één dag zal ons museum voor het publiek geopend zijn en wel 11 juli. Komt U ook allemaal? Het is voor ons een goede oefening voor onze grote tentoonstelling in het najaar. Daarnaast denken we aan een excursie naar Alde Biezen, waar vanaf 19 september een tentoonstelling wordt gehouden over de Duitse orde.

En in het najaar hopen wij ons 10-jarig bestaan te vieren. Als voorbereiding daarvoor houden we begin augustus een bestuursvergadering. Om een optimale uitwisseling van gedachten tussen bestuur en leden

te bewerkstelligen zouden wij U wat meer bij ons werk willen betrekken. Wie heeft er suggesties? Er is ook nog een "Valse Munttentoonstelling" in Valkenburg van een "400 jaar valsemunterswerkplaats" die in 1985 werd gevonden die onze aandacht heeft. Als de voorbereiding rond is hoort U er meer van.

W.Beckers O.S.Kuy1

OPROEP AAN ONZE (DAMES) LEDEN.

=====

Zoals U in het voorwoord heeft kunnen lezen zal de Heemkunde ver. op 11 juli ons gebouw openstellen voor de spelendag van de Lichtenbergjeugd om gebruik te maken van de toiletten. Om wat belangstelling te kweken bij de jeugd voor ons museum willen wij een zaaltje inrichten, maar dan moeten de vitrines en het glas van de vitrines schoongemaakt worden. Dit is een heel karwei en kan zeker niet door 1 persoon geklaard worden. Daarom de vraag: Wie heeft de eerste weken een paar uurtjes vrij om te helpen? Heeft U een paar uurtjes over bel dan nr. 317929 (Dhr.Verbunt) dan kan er een afspraak gemaakt worden. Alvast hartelijk dank.

M.Nederpel.

SECTIE ARCHEOLOGIE EN CULTUUR.

In het eerste halfjaar van 1992 werden op de bijeenkomsten van de sectie Archeologie en Cultuur een aantal onderwerpen belicht. In januari een dia-vertoning over de ondergrond van de Brunsummerheide door W.Beckers. In februari een terugblik op "Tien jaar Landgraaf" door W.Beckers. In maart een dia-lezing door de heer W.Miseré met als onderwerp "Onderaardse kalksteengroeven in Zuid Limburg en de gebruiken. In april een lezing door de heer H.Rietveld over "Waarom het laboratoriumwerk ooit begonnen is". In mei werd tekst en uitleg gegeven over restanten van de pottenovens in het gebied "Op de Kamp.

Als nevenactiviteit werd op 23 januari gewerkt aan "de scherven". Eenzelfde activiteit gepland op 24 april ging niet door omdat er te weinig mensen waren. Dit zal wel aan de ongelukkig gekozen dag gelegen hebben. In juni ging onze vaste bijeenkomst op de eerste donderdag van de maand niet door wegens vakantie van een aantal leden.

W.B.

D'r blauwe brief

Mien bréve-bus die is ocherm
 va erger döks gans greun;
 wat die zeleeve sjlikke mó't,
 dat is nit mieë geweun.

Kielloos-gewiehs papiere prul
 woe ginne get aa hat,
 mien bréve-bus knapt oeht de nöed,
 ich bin 't wurklich zat.

Mar wat mich nog 't mieëtste sjtuërt
 is d'r belastingbrief..
 liekt zoeë ónsjuldig hieëmelsblauw..
 zoe vrundlich en zoe leef!

En wen ich dan dat'ónheilsblad
 oeht d'r umsjaag ha gepeld,
 da zien ich, wat ich vuërhins al wós:
 die gont mich wer aan 't geld!

Da denk ich: woarum is deë brief
 toch zoeë sjienhillig blauw?
 hi-j past mar ing kluër: knal-blood-roeëd..
 Mar of dat helpe zouw??

E.M.-C.

Wenste gelieërd has van
 d'r tied, deë vergange..
 en doe lieëts óch in dizze
 tied d'r kop nit hange,
 wenste vertróuwe has in
 d'r tied, deë kómme geet,
 dan bliet 't leëve óch
 vur dich nog leëvesweëd!!

E.M.-C.

MINI-CURSUS DIALECT-GRAMMATICA (vervolg van bl. 70)

De volgende medeklinkers en medeklinkercombinaties worden bij het schrijven van Limburgse dialecten gehanteerd als in het Nederlands:

b-ch-d-dj-f-g-h-j-k-i-ij-m-n-nj-ng-nk-p-r-s-sj-
sch-t-tj-v-w-z-

uj koeien=kuj, moe=muj, kluwen=klujje

gk of kg. overeenkomend met het Franse garçon
muggen=mukge of mugke, liggen=likge of
ligke, leggen=lekge of legke.

gk lijkt me minder makkelijk te lezen dan kg.
Schrijft men mugke, dan leest de niet-dialect-
kenner: mug-ke en bij kg zal hij makkelijker
de goede klank vinden.

zj overeenkomst met de Franse g in Genève
beurzen=bužzje, mengen=miezjele

Er zijn in de andere Limburgse dialecten nog veel
meer klanken, die in het Landgraafs niet voor-
komen, zoals: aaj, aej, aj, aoj, äöj, eej, ej,
ei-ij, euj, iej, oj, ój, oej, ooj, ũj, iè, aoë,

In tegenstelling tot de regeling in het Nederlands
worden ook de j, de v, de w, en de z na korte me-
deklinkers verdubbeld.

nieuwe=nujje, deze=dizze
Kerkraads zeven=zivve, avond=ovvend

Terwille van de duidelijkheid is het in sommige ge-
vallen gewenst, dat men bij bepaalde medeklinker-
combinaties een verbindingsstreepje plaatst:
beetje= bis-je (Kerkrade)

nk In principe behoeft deze medeklinker geen
aparte bespreking.
ding=dink, kind=kink.

g en ch aan het woordeinde. Evenals dat in het Ne-
derlands het geval is onderscheiden wij bij het schrij-
ven Limburgse dialecten twee tekens ter onderschei-
ding van de stemloze en de stemhebbende g, namelijk

de ch en de g . Aan het wordeinde hoort men altijd een stemloze, dus de door de ch weergegevene, maar wanneer de verlengvorm een stemhebbende oplevert schrijft men een g. Dit is overeenkomstig de regeling in het Nederlands.

licht= lich, nacht= nach
dag= daag vlieg= vleeg

De regel luidt dus: Wanneer er een verlengvorm met een stemhebbende g of gk voorhanden is, schrijft men een g aan het wordeinde: daag, vleeg.

Wanneer er geen verlengvorm met g of gk voorhanden is, schrijft men ch aan het wordeinde:

ich, dich, durch jummich,

Het Duits heeft hier een oriënterende functie. Wanneer men een werkwoordsvorm op ch/g tegenkomt richt men zich naar het Nederlands:

ik lag= ich loog, ik zag= ich zoog
ik dacht= ich dach ik bracht= ich brach

De c en de k

Bij de keuze tussen c en k richt men zich naar het Nederlands. Een apart geval krijgt men wanneer de c aan het wordeinde gevolgd wordt door een t, die echter in het Limburgs niet wordt uitgesproken. Dan kiest men voor de k:

direct= direk, dialect= dialek.

Lidwoorden, die min of meer aan het zelfstandig naamwoord lijken vastgegroeid moet men liever niet "plakschrijven":

in de kerk= i gen kirk
aan de bocht= a g'nne drieën
op het dak= óp g'n daak of óppen daak

Achtersvoegsels:

In eerste opzet moet men schrijven wat men hoort. In Kerkrade zal men veelal de Duitse klanken gebruiken: eerlijk= ieërlich, juist= richtig,
weinig= wieëinig, (Landgraaf).

Maar men zal merken, dat hiervoor geen vaste regel geldt.

Verder geeft Veldeke de voorkeur aan apostrof schrijven inplaats van eigen woorden maken, dus:

't = 't en niet ut
'n = 'n en niet un

E.M.-C.

Intocht in Jerusalem

HET JAAR VAN MAAND TOT MAAND. (vervolg van blz.80)

APRIL.

In April, de grasmaand, is het (meestal) volop lente. De bomen lopen uit, de knoppen spruiten open en het jonge groen siert de natuur. Bomen en struiken tonen hun bladerentooi. In de Franse republikeinse kalender "germinal" is het een spruit of kiemmaand. Op 1 April stuurt men de gekken waar men wil. De Engelsen noemen het de "All fools day" en in Aken de "Aprilsjekkedaag". Met de "verzendedekensdag" in Vlaanderen worden ook nu nog in ons Limburgse land de onnadenkenden erop uit gestuurd om het "plinte-lederke" te halen. De pronk zigeuner bruiloft welke op 1 april 1930 op de Lichtenberg zou plaatsvinden, kreeg zelfs Provinciale belangstelling en is bij velen nog bekend.

April zendingen wil men volgens "H.Welters" afleiden van het overbrengen van Christus, van Herodes naar Pilatus, hetgeen als een zinloze bespotting wordt gezien..

Dit jaar is het hoogfeest van Pasen op 19 april "Ing late Poase" omdat volgens de regel dit feest moet vallen op de eerste zondag na de volle maan in de lente (na 21 maart).

Palmzondag.

De week voor Pasen, de "goede" of "stille" week begint op Palmzondag. Men herdenkt de intocht van Jesus in Jerusalem daarbij toegejuigt door een met palmtakken wuivende menigte.

In de kerk worden de palmtakjes gezegend, welke men thuis achter het kruisbeeld steekt. De boeren een gedeelte op de akker en mengen een gedeelte door het veevoer om onheil te weren. Terwijl streeksgewijs een wijwaterbakje met palm op de graven der overledenen niet vreemd is.

Tot de traditie behoort de "Palmbesseme"tocht tot herdenking van de "intocht". De palmbessem heeft de kruisvorm als miniatuur melboom en is versierd met palm of jong groen (als voorbode van de lente) en met een haan of andere vogel gemaakt van brood (symbool der vruchtbaarheid). Met de waakzaamheid van de haan verdrijft hij het nachtelijk duister en kondigt de nieuwe dag aan, Tegenwoordig worden steeds meer snuisterijen aan de "Palmbessem" vastge-
maakt.

Witte Donderdag.

Op de morgen van "Witte Donderdag" (in de mis na het gloria) zwijgen de kerkklokken, orgel, enz. terwijl de bel door kleppers of ratel wordt vervangen.

In de volksmond zei men: "De klokken zijn naar Rome" om op Paas-zaterdag (terug van weggeweest) hun bronzen stem wederom te laten horen.

In de tijd dat de klokken zwegen gingen voorheen de misdienaars van huis tot huis met ratel en klepper om eieren op te halen. Dit als beloning voor bewezen diensten.

Waren op Paaszaterdag de klokken terug, dan renden wij jeugdigen... als een hazewind naar de tuin om de paaseieren (door moeder verstopt) te zoeken.

Met deze paaseieren werd in de familiekring voor de maaltijd "getitscht". Eerst met de "kop" en dan met de "vot" werden de eieren tegen elkaar getikt en hij/zij die met een onbeschadigde kant overbleef was winnaar.

Pasen.

Met dit hoogfeest herdenkt men de Opstanding van Christus.

Het Israëlitische "Pascha", de uittocht van de Joden uit Egypte, vind men terug in de benamingen: Pasen, Paques, Paska, Päsck, enz. en gaan terug tot de vorm van het Hebreeuwse "Pasach". In ons eigen dialect overgenomen met "Poasje".

Het Engelse "Easter" en het Duitse "Ostern" wijken af en men meent dit te moeten zoeken in een voor-christelijk vruchtbaarheidsfeest toegewijd aan de godin Osteria. Nadat de Pruisen in het Duitse Rijnland de toon aangaven na 1815 werd ook hier de oorspronkelijke naam "Poasje" door "Ostern" verdrongen. Daardoor kwam het dat de te zoeken eieren niet meer door de terugkerende "klokken" maar door de "Osterhaas" waren verstopt.

Duidelijk is nog Joodse invloed te kennen in 't offerdier, het "Paaslam" in gebak of broodvorm om het verder uit te breiden met de chocolade Paashaas. Naast het gebruikelijke "Titsche" was het in het verleden een absolute must dat men met Pasen iets nieuws (zomet. heelnieuwe kleding) had en de winterkleding tot Allerheiligen in de mottenkast verdween.

Het verplichte biechten pleegde men ook wel aan te duiden met "de ketel schuren" en met het gezegde dat iemand de Pasen na Pinksteren vierde, bedoelde

men dat hij, gezien de omstandigheden, te laat was getrouwd.

23 April.

H.Georgius (St.Joris) Patroonheilige van de soldaten en de Scouts was afkomstig uit Lydda of Cappadocië en diende in het leger van Keizer Diocletianus en klom op tot de verheven post van legaat. Toen hij echter zijn vorst de Christenvervolging verweet, werd hij in het jaar 303 gemarteld en onthoofd. De legende voegt er nog aan toe dat hij een draak doodde die een jong meisje wilde verslinden.

25 April.

St.Markus evangelist de schutspatroon van de notarissen en de secretaresses. Hij was een leerling van de H.Petrus en opsteller van een der evangeliën en wordt steeds afgebeeld met de leeuw. Hij stichtte een Christenheid in Alexandrië en wordt beschouwd als een der eerste inrichters van het monnikwezen in Egypte. Hier ontving hij ook in de jaren 80 de kroon der martelaren. Zijn relikwieën werden in 829 overgebracht naar Venetië van welke stad hij schutspatroon werd en dat zijn naam gaf aan het beroemde St.Marcusplein. Omwille van zijn inhoudelijk meest juiste geschriften werd hij patroon van de notarissen.

30 April.

Catharina van Siena (1347-1380) en patrones van de lakenhandel. Zij was kloosterlinge van de orde van de H.Dominicus en had grote invloed op kerkelijk en wereldlijk gebied. In het bijzonder in de tijd van het Westers Schisma. Haar leven werd getekend door boete, liefde en nederigheid. Zij stierf in 1380, slechts drie en dertig jaren oud. Omdat zij een dochter was van een laken-handelaar, kozen deze haar als hun patrones.

MEI.

Dit is de "Bloemaand" of de maand van "Maria de bloem van hemel en aarde".

Het Mei-planten geeft aan dat men het hoogste punt in de bouw heeft bereikt. Het is de (mei)boom met ruikers versierd en aangebracht op het hoogste punt van nieuwbouw. "D'r mei steed drop".

De Meikoningin, een huwbaar meisje uit de gemeenschap wordt door de "Mei-jongens" uitverkoren en men plant er de "Mei-den" voor het woonhuis. Hier even-

eens een lentefeest als symbool voor de groeikracht en het jonge leven of zinnebeeld voor vruchtbaarheid-
1 Mei.

Dag van de arbeid of H.Jozef de arbeider. Een feest van gelijke strekking doch in betoning of kleur verschillend maar herinnert aan de mythe van het levensherstel en de welvaart uit de arbeid verkregen.

3 Mei.

Kruisvinding door de H.Helena in het jaar 320 wordt op deze dag herdacht.

Bij een ongelukkig huwelijk zegt men wel: "Hij/zij is op 3 mei getrouwd". Hier heeft het kruis een andere betekenis.

4 Mei.

Doden herdenking.

5 Mei.

Bevrijdingsdag. Deze beide dagen zijn een herdenking van de wereldoorlog II 1940-1945 toen Nederland gebukt ging onder Duitse bezetting.

9 Mei.

Nationale molendag. Dit is een open dag bij de diverse wind- en watermolens welke intact zijn.

10 Mei.

Moederdag. Van de internationale vrouwendag (8 maart) werd een commerciële moederdag in het leven geroepen. Deze dag van bloemen, kusjes en bonbons is voor veel moeders een uiterst mooie dag waarbij ze zich naast de eigenlijk geboden feestdag, graag liefdevol uitslooft om al de hare om de goed gevulde tafel verzameld te zien.

12 Mei.

Pancratius. IJsheilige en dag van de verpleging.

13 Mei.

Servatius. IJsheilige.

14 Mei.

Bonifatius. IJsheilige. Volgens volksgeloof drie dagen met mogelijk vorst en schade voor het gewas. Men gaat er van uit eerst na deze dagen buiten bloemen en planten te verplaatsen.

Kruisdagen.

De eerste drie werkdagen in de week voor Hemelvaart noemt men de kruisdagen. Deze werden meer dan veertien honderd jaren geleden ingesteld door de H. Mamertus toen onder het meevoeren van een kruis, in processie door de velden werd getrokken voor een goede oogst en bescherming van het gewas tegen hagel.

Dit in navolging van onze heidense voorouders, die eveneens offers brachten aan hunne godheden voor een goede oogst. Later vooral uitgebeeld in broodoffers. In gekerstende vorm doen wij dit ook in onze dagen nog door het oprichten van "hagelkruisen" te velde of het uitdelen van hagelbrood of krombrood.

Hemelvaart.

Christus besluit op goddelijke wijze de reeks wonderen en klimt door eigen kracht op ten Hemel. Voor velen is het een traditie om die dag vroeg uit de veren te gaan en dan gaan ze dauwtrappen om zo te komen tot een verheven gevoel en naar men zegt is dit een goed middel tegen zweetvoeten.

JUNI.

De zomermaand die op de 21ste begint met het afnemen van het daglicht. In de volksmond zegt men: "Wanneer de nachten gaan lengen neemt de hitte toe.

5 Juni.

Wereld milieudag en H. Bonifatius. Deze werd onder de naam Winfried in Engeland geboren en trad als priester in de Benedictijner monniken orde. Hij werd in Rome tot bisschop gewijd onder de naam Bonifatius en verspreidde het evangelie in het noorden van Nederland en Duitsland en stichtte er tal van abdijen. (overleden in 754).

Pinksteren.

Het Pinksterfeest, waarop 50 dagen na Pasen de nederdaling van de H. Geest gevierd wordt is eigenlijk een zomerfeest, ook wel bloemenfeest omdat de natuur dan in volle glorie straalt.

De kerk verhaalt een verheldering van Geest tijdens een vergadering van de Apostelen.

Dit jaar vergaderen de Landsapostelen eveneens en wel te Rio de Janeiro over onze natuur en aardse goederen. Evenals de gemeenteraad van Landgraaf die over Strijthagens natuur vergadert. Jammer dat deze vergadering enkele dagen vóór Pinksteren gehouden werd en de verheldering nog niet zijn vruchten afwierp bij de gekozenen.

13 Juni.

Antonius van Padua patroon van de brood- en pottenbakkers. Van Portugese afkomst leefde hij in Italië van 1195 tot 1231 en was een der roemrijkste zonen van de Ordestichter "Franciscus". Hij was een groot predi-

€ kant en kerkleraar en één van de meest populaire
 € volksheiligen. Als patroon voor verloren voorwerpen
] wordt hij vooral om bijstand gevraagd. Als men het
 I verlorene niet terugvond moest men het afdwingen door
 v zijn beeltenis met het gezicht naar de muur te keren.
 € Verkreeg men de gunst dan diende men een aalmoes
 v (brood) te geven.

15 Juni.

I H. Vitus patroon van de acrobaten en dansers. Hij was
 (de zoon van zeer rijke ouders in Sicilie. Buiten we-
] ten van zijn heidense ouders werd hij gedoopt en op-
 (gevoed door zijn pleegouders Modestus en Crescentia.
] Toen zijn vader hem met geweld zijn geloof wilde doen
 v afzweren vluchtte hij naar Lucanië. Hij genas in Rome
] een kind van de Keizer Diocletianus doch werd niette-
] min na verscheidene folteringingen onthoofd in het jaar
] 304.

v Als een van de noodheiligen wordt hij ook wel aange-
] roepen bij vallende ziekten, St. Vitusdans, enz. of
] bij bedwateren van kinderen.

21 Juni.

] Vaderdag. Aloysius van Gonzaga patroon der studerende
] jeugd. Op 16 jarige leeftijd deed hij ten voordele van
] zijn broeder afstand van zijn adellijke rechten en voor-
] delen en trad in de orde der Jesuïeten. Reeds in 1591
] viel hij als slachtoffer van zijn heldhaftige liefde
] tot de evennaaste.

] Nu (1992) hebben de Jesuïeten aan Paus Johannes Pau-
] lus gevraagd deze 16 eeuwse heilige aan te wijzen
] als AIDS beschermheilige.

] Aloysius stierf op 23 jarige leeftijd te Rome, werk-
] zaam zijnde onder de slachtoffers van een Tyfus-epi-
] demie.

24 Juni.

] Johannes de Doper als noodheilige aan te roepen bij
] hoofd- en keelpijn, of bij vee-ziekten.

] De kerk viert altijd de sterfdag der heiligen omdat
] dit hun geboortedag is voor de hemel. Met Johannes
] maakt de kerk een uitzondering en viert de geboorte-
] dag. Dit omdat de voorloper van Jezus geheiligd werd
] in de schoot van zijn moeder Elisabeth.

] Feesten in deze tijd gaan van oudsher samen met offers
] aan water en regengeesten. De Sint Jansdag op 24 juni
] is het middelpunt der zomer zonnewende waarin men
] vroeger de offers bracht.

29 Juni.

H.H.Petrus en Paulus, schutspatroom der Dekenale kerk in Schaesberg en patroonheilige van de diamantslijpers. Petrus de patroon van de schippers, vissers en zeelieden was Apostel en eerste opvolger van Christus en aldus eerste hoofd van de Kerk met Christelijke grondslag.

Jezus zei tot hem: "Gij zijt Petrus, dat is steenrots en op deze rots zal ik mijn kerk bouwen."

Hij stierf de kruisdood in Rome, doch met het hoofd naar beneden (Petruskruis) en niet gelijk de Heer. Toen Jezus hem riep om Hem te volgen was Petrus visser,

H.Paulus de patroon van de mandenmakers (houtvlechters) was een bekeerling en getroffen door de genade God's toen hij als soldaat te paard de Christenen vervolgde. Hij bekeerde zich en maakte de leer van Jezus overal bekend. Hij werd dikwijls gevangen genomen. Eenmaal wist hij te ontsnappen door middel van een mand die langs de stadsmuur naar beneden werd gelaten.

Stierf echter door onthoofding.

Zij die een en ander hoofdschuddend lezen, moeten weten dat de kerkelijke donderpreken de meest gruwzame hellestraffen in het vooruitzicht stelde indien men volhield in een zondige levenswijze. Vandaar het gezegde: "Wie geloofd wordt zalig".

Nu moet men echter vaststellen dat genoemde voorstellingen absurd aandoen en dat de meest behoudene van de vroegere handelswijze weinig heil verwachten.

Een sterk veranderde godsbeleving heeft zich van onze tijd meester gemaakt.

Verdwenen zijn de boetepredikers evenals de wachtende biechtelingen.

ha.er.

DE SPIEGELMAAKER.

Gelykenis hangt af Van 't wezen, dat sulks gaf.

In 't spiegelglas van deezen tyd
 Vertoont zich 't beeld der eeuwigheid;
 Dit is een schaduw van het wezen:
 Dat elk dan uit zyne oogen ziet,
 Want aan een schaduw heeft men niet:
 Die de oorzaak zoekt, zal vruchten leezen.

DE HOROLOGIEMAAKER.

Det men bereid is Terwyl het tyd is.

ó Mens, beschik uw zielenstaat,
 Terwyl des levens uurwerk gaat;
 Want als 't gewigt is afgeloopt
 Van deezen korten leevenstyd,
 Daar is geen ophaal weer te kooppen,
 Voor konst, noch geld, noch achtbaarheid.

DE BLEEKER.

Wat pocht gy op uw zind'lykheid,
Die 't kleed der ziele vuil verslyt!

Is 't linnenkleed nu vuil geraakt,
Het word weer zuiver wit gemaakt;
Maar 't binnenkleed, dat God zouw haagen
Ontbreekt het water en de zeep,
En word tot stinkens toe gedraagen,
Met vlak by vlak, en streep by streep.

DE GLASBLAAZER.

Een fyner stof Licht onder 't grof.

Behaag'lyk vat, kristalle glas,
Doorluchtig, of 't geen lichaam was:
Zo zal het wezen van de vroomen,
Na dat het eind'lyk is bereid,
Uit de oven deezer tyd en stryd
In 't eeuwig licht te voorschyn komen.

Druivesap werd Romeinen fa-taa!

In de boeken van Asterix en Obelix schilderen Goscinny en Uderzo, de geestelijke vaders van de beide stripfiguren, het decadente gedrag van de Romeinen. Tijdens orgiën werd menig spijs genuttigd en amfora geleefd. Hoe zoeter hoe beter. In ossevet gefrituurde everzwijnpens met honing was de haute cuisine in de wereld van Asterix en Obelix. Aan alle spijzen en wijn werd ingedikt druivesap toegevoegd, met flinke hoeveelheden loodacetataat.

De overtuiging dat de Romeinse beschaving aan loodvergiftiging ten onder ging, is wijd verbreid. Het was vooral de zucht van de Romeinse heersers naar drank en zoete spijzen en niet zo zeer het loden buizenstelsel waarin het drinkwater binnen het oude Rome werd gedistribueerd. Het populaire recept voor ingedikt druivesap ('sapa') van de Spaanse Romein Columella is hen uiteindelijk fa-taal geworden. Sapa werd uit druivesap verkregen door indampen in een loden pot boven een zacht vuur en toegevoegd aan wijnen om de houdbaarheid te vergroten en de smaak te verbeteren. Later werd het ook als een 'natuurlijke zoetstof' aan gerechten toegevoegd. De sapa van de Romeinen moet ongeveer een gram lood per liter (voornamelijk als loodacetataat) hebben bevat.

*Gelezen voor U in Laboratorium Praktijk (augustus 1991)
door F.Gorissen (Sectie Archeologie en Cultuur).*